

Князевич Анна Олександрівна,
к.е.н., доц., професор кафедри менеджменту,
Рівненський державний гуманітарний університет,
Брітченко Ігор Геннадійович,
д.е.н., проф., завідувач кафедри фінансів,
Ужгородський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ДО СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ КРАЇНИ

Досвід функціонування національних інноваційних систем у економічно розвинених країнах вказує на те, що розвиток інноваційної моделі національної економіки не можливий без становлення активно діючої інноваційної інфраструктури. В Україні за сучасних умов сформовані лише окремі елементи інноваційної інфраструктури, що потребують розробки механізму комплексного формування та ефективного функціонування таких мережових систем. Стаття присвячена проблемам становлення і розвитку інноваційної інфраструктури країни в складних соціально-економічних умовах. Метою дослідження є проведення аналізу ролі та впливу кластерів на самоорганізацію і саморозвиток інноваційної інфраструктури країни в умовах обмеженості фінансових ресурсів. Теоретичною основою дослідження є методи діалектичного пізнання, теоретичного узагальнення, системний підхід та метод наукової абстракції, що дозволили розробити модель взаємодії складових елементів інноваційного кластера та їх впливу на формування інноваційної інфраструктури країни. Досліджується проблема впливу тенденцій поширення кластеризації регіонів на створення мережі фірм інфраструктурного забезпечення, які на комерційній основі пропонують і розповсюджують свої послуги. Кластеризація регіонів супроводжується поширенням впливу зростаючої кількості кластерів (інноваційних структур мережового типу) на національну економіку та її інноваційну інфраструктуру. Навколо хаба і ядра кластера створюється певне інфраструктурне оточення – ряд фірм, що спеціалізуються на інноваційному сервісі, які можуть на комерційній основі пропонувати свої послуги не тільки фірмам цього кластера, а і всім найближчим інноваційно активним підприємствам. Поширення кластеризації всіх регіонів може послужити основою для подальшої самоорганізації та саморозвитку допоміжних фірм під дією ринкових механізмів управління і переростання інноваційної інфраструктури кластерів у базову платформу інноваційної інфраструктури країни. Держава, створюючи сприятливу інноваційну політику, регулює граничні умови діяльності для суб'єктів інноваційної інфраструктури, кластерів, які самостійно, виходячи з комерційних міркувань, самоорганізуються під дією ринкових механізмів, розширюють зону своїх послуг на всі регіони, утворюючи цілісну інноваційну інфраструктуру країни.

Ключові слова: інноваційна інфраструктура, національна інноваційна система, кластер, хаби, мережові структури, самоорганізація, синергетичний ефект.

ВСТУП

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямом у розвитку світової економіки, починаючи з другої половини ХХ століття, стає широке впровадження інновацій у всіх сферах виробничої діяльності. Активність інноваційної системи країни з впровадження у виробництво новітніх науково-технічних розробок виступає головним фактором підвищення конкурентоспроможності її товарів на світовому ринку. Формування інноваційної системи включає у себе набір спеціальних засобів і відповідного інструментарію, у які входять нормативно-правові акти та відповідне інфраструктурне забезпечення інноваційної діяльності.

У сучасних складних соціально-економічних умовах дослідження можливостей використання кластерних об'єднань для розвитку інноваційної інфраструктури країни та виходу національної інноваційної системи з кризового стану є важливою науково-практичною задачею. Кластерні об'єднання у даний час можна вважати найбільш ефективною формою організації інноваційних процесів. Підтримка і розвиток процесів кластеризації може сприяти появі

синергетичного ефекту, який необхідний для відновлення, самоорганізації та подальшого розвитку інноваційної інфраструктури України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчення питань взаємозв'язку кластеризації країни і проблем розвитку її інноваційної інфраструктури, аналіз дії кластерних механізмів на національну інноваційну систему знайшли своє відображення у працях ряду вітчизняних і закордонних вчених, таких як Д. Васечко [12], Д. Войнаренко [1], Л. Ганущак-Єфіменко [2], М. Гасанов [12], М. Єрмошенко [2], Г. Іванченко [3], О. Полінкевич [7], О. Попело [8], М. Портер [9], С. Соколенко [10], А. Тютющев [12], Ю. Федотова [14], Л. Федулова [15] та ін.

Інноваційні кластери розглядаються як ефективний механізм, який сприяє формуванню ринкового інфраструктурного середовища, залученню інвестицій та підтримки функціонування підприємств малого та середнього бізнесу. Разом з тим, вплив кластеризації на розвиток національної інноваційної системи, механізм і методологія формування та поширення інноваційної інфраструктури навколо кластерів у вітчизняній науковій літературі представлено недостатньо і потребує додаткового

дослідження та аналізу.

Мета статті (постановка завдання). Метою дослідження є проведення аналізу ролі та впливу кластерів на самоорганізацію і саморозвиток інноваційної інфраструктури країни в умовах обмеженості фінансових ресурсів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розвинена інноваційна інфраструктура – необхідна частина конкурентоздатної національної економіки. Вона являє собою масив науково-технічних центрів розробників інноваційних ідей та пропозицій, масив фінансових активів, масив виробничих потужностей, інформаційний масив.

До науково-технічних центрів інноваційних пропозицій відносяться, перш за все, університети, наукові, науково-дослідні, науково-технічні та проектні інститути, а також розробники нових ідей, інноваційних пропозицій, винахідники та раціоналізатори.

Матеріально-фінансову складову представляє венчурний капітал, венчурні банки, що готові вкласти свої активи у виробництво нового товару, обладнання, видів послуг.

Масив виробничих потужностей складають венчурні фірми, експериментальні майстерні, заводи та фабрики, які надають свої виробничі будівлі та обладнання, пропонують послуги для реалізації інноваційних проектів, виготовлення дослідних зразків та початку промислового виготовлення інноваційної продукції.

Інформаційний масив інноваційної інфраструктури складає комплекс консалтингових фірм, патентних і ліцензійних бюро, інформаційних агентств тощо.

Соціально-політичні та військові потрясіння останніх років дуже негативно відобразилися на загальному стані інноваційної системи країни та її інфраструктурі. У зв'язку з цим виникла необхідність у формуванні нової державної політики та пошуку шляхів для відтворення і подальшого розвитку інноваційної інфраструктури країни в умовах жорстко лімітованого державного фінансування.

Пруський військовий теоретик та історик XIX століття Карл Клаузевіц [5] у роботі по визначенню критичного значення інфраструктури супротивника, запропонував знаходити центр тяжіння – «хаб», певну «центральну точку» збройних сил, економіки або інфраструктури держави, навколо якої все обертається. Хаб (hub) у перекладі з англійської мови означає підпору колеса, центр обертання, концентратор, центральний вузол будь-якої мережі. Удар по такому центру супротивника може забезпечити перемогу у військовому конфлікті. Але можливо стверджувати і зворотне, що створення такого хаба, як центру виробництва конкурентоспроможної продукції, послужить основою для групування навколо нього зони обслуговуючих організацій інфраструктурного призначення та їх подальшої інтеграції у кластер.

Під хабом інноваційної інфраструктури варто розуміти ключовий вузол, що забезпечує поєднання та взаємозв'язок всіх суб'єктів інноваційної

інфраструктури, без якого вона не може функціонувати або її можливості будуть суттєво обмежені.

Хаб можна розглядати як початок, відправну точку зародження майбутньої мережевої структури – кластера, і появи нової форми організації взаємодії між економічними суб'єктами певного регіону. Найбільш інноваційно активна фірма, науково-дослідна організація чи вищий навчальний заклад можуть стати початковим центром, хабом, який об'єднується з визначеною кількістю ретельно відібраних, взаємозалежних по технологічному ланцюгу та зацікавлених у економічному симбіозі бізнес-партнерів.

Кластер (з англ. cluster – пучок, цвях, кущ, сукупність, концентрація) – це організаційна єдність розміщених в одному регіоні технологічно взаємопов'язаних виробництв [9]. Таким чином, спочатку створюється ядро кластера, навколо якого з'являється ряд сервісних фірм, або інфраструктура кластера, що на комерційній основі пропонує різного роду послуги фірмам кластера.

Розрізняють вертикальні та горизонтальні типи кластерів. Вертикальні кластери побудовані на основі зв'язків «покупець-продавець». Горизонтальні включають промислові підприємства, які спільно ділять ринки кінцевої продукції, використовують однакові технології, виробничі процеси або потребують однакових природних ресурсів [9].

Класичним прикладом кластера є Силіконова долина в США. До середини минулого сторіччя це був сільськогосподарський район, відомий своїми садами. Хабом (центром, що дав цьому району енергетичний поштовх інноваційного розвитку) виявився Стенфордський університет у Пало-Альто, де були досліджені і розроблені інноваційні ідеї, інноваційні пропозиції у сфері напівпровідників та електронної техніки. Університет став пропонувати свої дослідження компаніям, що займалися впровадженням нових технологічних розробок у сфері електроніки.

У 1956 році фірмою IBM у місті Сан-Хосе був відкритий перший великий завод ЕОМ, де ці ідеї отримали своє промислове впровадження. У долині поетапно сформувалася інфраструктура, яка і донині спеціалізується на обслуговуванні високотехнологічних підприємств, що реалізують проекти у галузі радіоелектроніки та ракетобудування. З'явилися нові робочі місця, рівень життя у регіоні став одним з найбільш високих у США. Силіконова долина зараз забудована містами, які протягнулись ланцюгом від затоки Сан-Франциско до міста Сан-Хосе. Таким чином, кластер і його інфраструктура – це відкрите мережеве утворення, що поетапно поширюється та не замикається у початкових рамках регіонального ринку.

Європейська кластерна політика базується насамперед на Європейській регіональній хартії та «Зеленій книзі кластерних ініціатив» [15], що, визначає важливість кластерних об'єднань і включає у себе ряд необхідних факторів для їх ефективного формування. На сьогоднішній день, ЄС розглядає кластерну політику в якості ключового інструменту підвищення конкурентоспроможності галузей і регіонів, зміцнення інноваційного потенціалу та економічного розвитку в

середньострокової і довгострокової перспективі. У період з 2010 по 2012 рр. у Єврозоні нараховувалось понад 2 тис. кластерів із кількістю зайнятих близько 38 % всієї робочої сили [2, с. 44].

Піонером кластеризації в Україні вважається Хмельницька область, де зусиллями Асоціації «Поділля Перший» [4] було покладено початок просування в Україну кластерної технології відтворення економіки регіонів за рахунок їх внутрішніх резервів. Під егідою Асоціації були засновані швейний, будівельний та туристичний кластери.

Серед умов, що забезпечують економічний розвиток країни в епоху глобалізації ринків збуту, важливу роль відіграють процеси поширеного використання нововведень, інноваційна активність підприємств, загальний розвиток інноваційної інфраструктури, зв'язок з науковими та вищими навчальними закладами, постійне підвищення рівня кваліфікації кадрів, їх знань, умінь та навиків. Інноваційна активність – характерна риса більшості існуючих кластерів і їх інфраструктурного оточення.

Інноваційна інфраструктура, як і інші великі мережеві структури (наприклад, Інтернет, мережеві економічні і соціальні структури та ін.), має складну внутрішню організацію і при певних умовах може стати системою, що самоорганізується на основі взаємодії та поширеного взаємовпливу мережі хабів, кластерів, центрів економічного розвитку та інноваційних послуг. У військовій економіці базовим елементом, який необхідний для самоорганізації такої системи, вважається енергія. Це може бути фізична енергія (велика кількість людей, техніки, промислові будівлі, спеціальні споруди, системи зв'язку, нові види техніки та технології) або психологічна енергія (сила волі та сила духу людей, їх самовідданість, знання, можливості і здібності). До фізичної енергії можливо додати потенційну енергію грошей, фінансовий і інноваційний потенціал країни, регіону, області.

Згідно з теорією мереж, що самоорганізуються, до числа яких відноситься інноваційна інфраструктура, початково кількість подібних центрів розвитку, хабів, кластерів може бути не значною. При збільшенні кількості фізичної і психологічної енергії вони можуть ефективно розростатися, розширюватися у відповідності з діючими економічними законами та нормативно-правовими актами. Це дозволяє з неструктурованих елементів формувати масиви кластерних угруповань, як осередків інноваційного розвитку – суб'єктів інноваційної інфраструктури, що самоорганізуються у різних регіонах країни. Навколо кластерів накопичується певна маса комерційних структур, які пропонують свої послуги, необхідні при реалізації їх інноваційних проектів на різних етапах цього процесу, не тільки підприємствам даного кластера, але й іншим інноваційно активним підприємствам, що мають найближче розташування. Тобто інноваційна інфраструктура кластерів поступово переростає у інноваційну інфраструктуру країни.

Отже, кластер – це галузеве, територіальне, добровільне об'єднання підприємницьких структур, які тісно співпрацюють із науковими (освітніми) установами, громадськими організаціями та органами

місцевої влади з метою підвищення конкурентоздатності власної продукції і сприяння економічному, інноваційному розвитку даної території, регіону [6, с. 96].

Кластер є договірним об'єднанням юридичних і фізичних осіб без створення нової юридичної особи. Варто підкреслити добровільний характер створення кластерних об'єднань без будь-якого зовнішнього примусу або наказів зі сторони державних адміністративних установ. Підприємці, виходячи з згоди у необхідності й взаємовигідності подібного об'єднання. Тільки у такому разі виникає сплеск фізичної, а головне, психологічної енергії на основі особистої і комерційної зацікавленості, ентузіазму, необхідного для виникнення хаба, який завдяки активним діям засновників поширює зону свого впливу на інші організації та може перерости у кластер. Хабом кластера може стати одне або декілька потенційно інноваційних підприємств, що здатні виробляти якісну, конкурентоспроможну продукцію та є лідерами на ринку збуту.

Застосування кластерного підходу є одним з найбільш ефективних механізмів структурного розвитку економіки. За ознакою інноваційної активності мережеві структури можуть бути двох типів: з центром (хабом) або, рідше, без чітко вираженого центру. Позитивною стороною діяльності кластера є те, що його учасники не конкурують безпосередньо між собою, а обслуговують різні сегменти ринку [12, с. 125].

Кластери є різновидами великих мереж підприємницького типу, що сконцентровані на географічно визначеній території. У склад кластера зазвичай входять виробники певного виду продукції та послуг, постачальники сировини, матеріалів, обладнання, технологій, комерційні структури. Основи співробітництва, взаємодію і внутрішньомережеві зв'язки між організаціями, що входять у склад кластера, визначаються відповідними угодами. Найбільш успішно інноваційні кластери формуються там, де здійснюється інноваційний прорив у галузі виробництва, технології або послуг.

Хабом ядра економічної інноваційної структури мережевого типу є суб'єкт або група суб'єктів, які грають головну роль у мережі у всіх сферах її діяльності (рис. 1).

На хаб припадає інноваційна ініціатива, основна спрямованість інноваційної діяльності. Інші члени кластера збираються навколо хаба, виконують свої функції, узгоджені з керівництвом хаба. Навколо ядра кластера створюється його інноваційна інфраструктура – це самостійні організації, підприємства, фірми, установи, підрозділи організацій і підприємств, приватні фахівці, що пропонують свої послуги суб'єктам кластера при здійсненні інноваційної діяльності.

Характерна для кластерів інноваційна спрямованість діяльності викликає необхідність включення у загальну мережу кластера організацій, що створюють допоміжну інфраструктурну оболонку навколо виробничого центру. У порівнянні з іншими видами підприємницьких мереж, кластери об'єднують

більш широке коло учасників інноваційної діяльності. До інноваційної інфраструктури кластера можуть входити науково-дослідні та проєктні інститути, університети, вищі учбові заклади, інформаційні агентства, центри стандартизації, торгові асоціації,

агентства, які забезпечують освіту і спеціалізоване навчання та перекваліфікацію кадрів. Інфраструктурна оболонка кластера забезпечує підбір, розробку і реалізацію інноваційних проєктів.

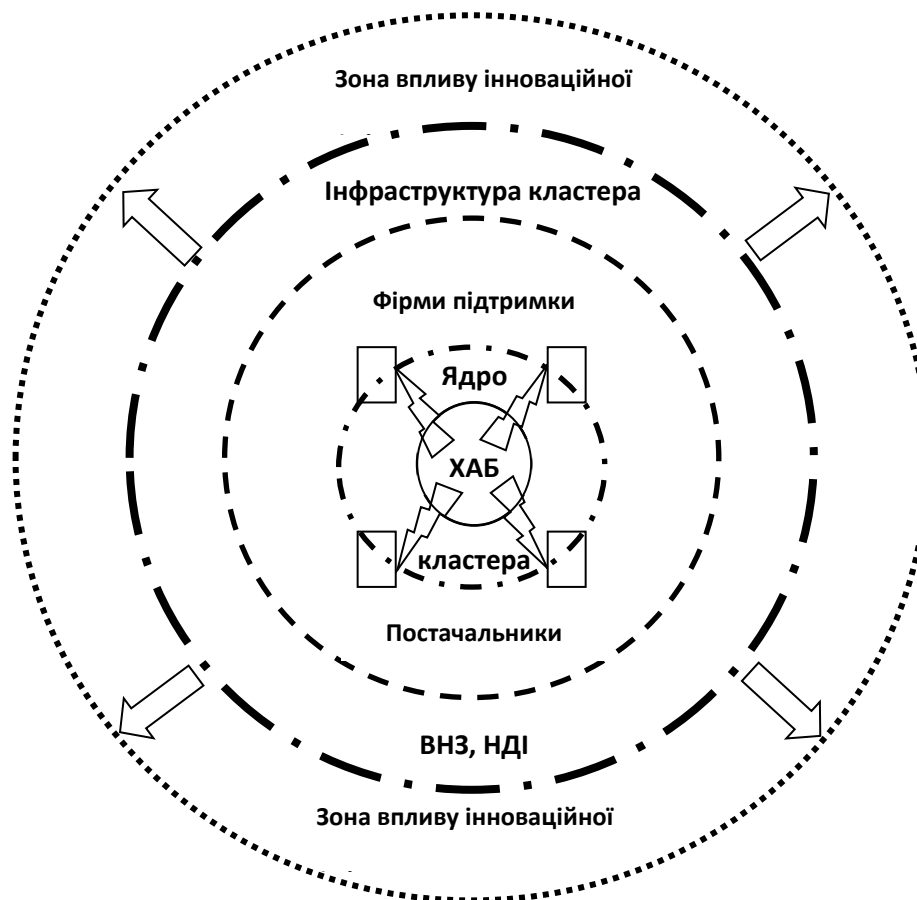

Рис. 1. Модель кластера та зона його впливу на суб'єктів інноваційної інфраструктури

Джерело: власна розробка авторів.

Кластер об'єднує між собою незалежні та неформально пов'язані компанії та установи, які можуть одночасно співпрацювати з іншими організаціями, що не входять у склад даного кластера. Це концентрація промислових та інших об'єктів, які отримують економічні переваги завдяки близькому розташуванню один від одного. Але всі суб'єкти інноваційної інфраструктури одного кластера можуть активно поширювати ореол, зону своєї діяльності, пропонувати на комерційних умовах свої послуги, як для ряду сусідніх кластерів, так і для окремих підприємств, що виконують інноваційні проєкти. Вплив інноваційної інфраструктури сусідніх кластерів може розповсюджувати сферу своїх послуг на весь регіон, а при подальшій кластеризації регіонів – на всю країну. Таким чином, кластеризація регіонів може забезпечити загальний розвиток інноваційної інфраструктури країни без додаткових капіталовкладень зі сторони держави.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Кластери та інноваційна інфраструктура, що створюється навколо них, формують привабливу

основу для реалізації інновацій, притоку інвестицій, розвитку середнього і малого підприємництва. Це різновид великих мереж інноваційно-підприємницького типу, що є особливо ефективним в умовах кризи. Застосування кластерного підходу, поширення процесів кластеризації економіки є одним з найбільш ефективних механізмів структурного розвитку національної інноваційної системи.

Поступове збільшення кількості кластерних структур, їх концентрація у різних регіонах країни призведе до створення навколо них мережі суб'єктів підприємницької діяльності, що самоорганізується на комерційній основі, та спеціалізується на наданні послуг щодо реалізації інноваційних проєктів для широкого кола інноваційно активних підприємств. Таким чином, розростання мережі подібних структур, що спеціалізуються на інноваційному сервісі, послужить основою для самоорганізації системи активно діючої інноваційної інфраструктури країни. Самоорганізація – синергетичний процес упорядкування хаотичної дії елементів системи і перехід їх на якісно новий рівень за рахунок внутрішніх чинників, без будь-якого зовнішнього впливу. Однак це не означає, що ці структури некеровані. Вони управляються, тільки не командами,

а зміною граничних параметрів. Держава регулює граничні умови діяльності для суб'єктів інноваційної інфраструктури, кластерів, які самостійно, виходячи з комерційних міркувань, самоорганізуються під дією

ринкових механізмів, розширюють зону своїх послуг на всі регіони утворюючи цілісну інноваційну інфраструктуру країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войнаренко М. П. Кластери в інституційній економіці: моногр. / М. П. Войнаренко. – Хмельницький: ХНУ, ТОВ «Триада-М», 2011. – 502 с.
2. Єрмошенко М. М. Механізм розвитку інноваційного потенціалу кластеро-об'єднаних підприємств: моногр. / М. М. Єрмошенко, Л. М. Ганущак-Єфіменко; Нац. академія управління. – К.: Нац. акад. управління, 2010. – 236 с.
3. Іванченко Г. В. Розробка кластерної моделі розвитку регіону: методологічний підхід [Електронний ресурс] / Г. В. Іванченко // Ефективна економіка. – № 5. – 2013. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2049>.
4. Кластер як модель соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс] // Асоціація «Поділля Перший». – Режим доступу: http://www.ppngo.org/sub_page.php?menu=2&id=52&pid=13.
5. Клаузевиц К. О войне [пер. с нем.] / К. Клаузевиц. – М.: Эксмо; СПб.: Мидгард, 2007. – 862 с.
6. Князевич А. О. Механізми управління інноваційним розвитком : моногр. / А. О. Князевич, О. В. Крайчук. – Рівне : РДГУ, 2011. – 133 с.
7. Полінкевич О. М. Обґрунтування доцільності кластеризації бізнес-процесів промислових підприємств (на прикладі Волинської області). – Актуальні проблеми економіки. – № 7(157). – 2014. – С. 254-257.
8. Попело О. В. Підприємницькі кластери як інноваційна домінанта модернізації економіки / О. В. Попело // Регіональна економіка. – № 2. – 2014. – С. 95-105.
9. Портер М. Конкуренція [пер. с англ.] / М. Портер. – М. : Изд. дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
10. Соколенко С. І. Кластери в глобальній економіці : моногр. / С. І. Соколенко. – К. : Логос, 2004. – 848 с.
11. Стратегия кластера инновационной инфраструктуры Харьковской области на 2013-2020 гг. – Харьков, 2013. – 13 с.
12. Тютюшев А. П. Кластеры как инновационные экономические структуры сетевого типа / А. П. Тютюшев, М. А. Гасанов, Д. Ю. Васечко // Вестник Томского государственного педагогического университета. – № 12(114). – 2011. – С. 121-127.
13. Федотова Ю. В. Роль органів державного управління у здійсненні процесів кластеризації на макро- та мезоекономічних рівнях / Ю. В. Федотова // Науково-технічний збірник «Комунальне господарство міст». – № 113. – 2014. – С. 240-244.
14. Федулова Л. І. Економіка знань : підруч. / Л. І. Федулова. – НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. НАН України. – К., 2009. – 600 с.
15. The Cluster Initiative Greenbook : New Findings on the Process of Cluster-Based Economic Development. – 2003. – 93 p.

Князевич Анна Александровна, Бритченко Игорь Геннадиевич

КЛАСТЕРНЫЙ ПОДХОД К СОЗДАНИЮ ИННОВАЦИОННОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ СТРАНЫ

Опыт функционирования национальных инновационных систем в экономически развитых странах указывает на то, что развитие инновационной модели национальной экономики невозможно без становления активно действующей инновационной инфраструктуры. В Украине в современных условиях сформированы лишь отдельные элементы инновационной инфраструктуры, требующих разработки механизма комплексного формирования и эффективного функционирования таких сетевых систем. Статья посвящена проблемам становления и развития инновационной инфраструктуры страны в сложных социально-экономических условиях. Целью исследования является проведение анализа роли и влияния кластеров на самоорганизацию и саморазвитие инновационной инфраструктуры страны в условиях ограниченности финансовых ресурсов. Теоретической основой исследования являются методы диалектического познания, теоретического обобщения, системный подход и метод научной абстракции, которые позволили разработать модель взаимодействия составляющих элементов инновационного кластера и их влияния на формирование инновационной инфраструктуры страны. Исследуется проблема влияния тенденций распространения кластеризации регионов на создание сети фирм инфраструктурного обеспечения, которые на коммерческой основе предлагают и распространяют свои услуги. Кластеризация регионов сопровождается распространением влияния растущего числа кластеров (инновационных структур сетевого типа) на национальную экономику и ее инновационную инфраструктуру. Вокруг хаба и ядра кластера создается определенное инфраструктурное окружение – ряд фирм, специализирующихся на инновационном сервисе, которые могут на коммерческой основе предлагать свои услуги не только фирмам этого кластера, но и всем близлежащим инновационно активным предприятиям. Распространение кластеризации всех регионов может послужить основой для дальнейшей самоорганизации и саморазвития вспомогательных фирм под действием рыночных механизмов управления и перерастания инновационной инфраструктуры кластеров в базовую платформу инновационной инфраструктуры страны. Государство, создавая благоприятную инновационную политику, регулирует граничные условия деятельности

для субъектов инновационной инфраструктуры, кластеров, которые самостоятельно, исходя из коммерческих соображений, самоорганизуются под действием рыночных механизмов, расширяют зону своих услуг на все регионы, образуя целостную инновационную инфраструктуру страны.

Ключевые слова: инновационная инфраструктура, национальная инновационная система, кластер, хаб, сетевые структуры, самоорганизация, синергетический эффект.

Kniazevych A., Britchenko I.

CLUSTER APPROACH TO THE CREATING OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURE OF THE COUNTRY

The experience of national innovation systems in developed countries indicates that the development of innovative models of the national economy is not possible without the formation of active innovation infrastructure. Only certain elements of the innovation infrastructure, requiring the development of a mechanism of complex formation and effective functioning of such network systems have been formed in Ukraine in modern conditions. The problems of formation and development of innovation infrastructure in difficult social and economic conditions have been considered in the article. The aim of the study is to analyze the role and impact of clusters on the self-organization and self-development of innovative infrastructure with limited financial resources. Methods of dialectical knowledge, theoretical generalization, systematic approach and method of abstraction that allowed developing a model of interaction of the constituent elements of innovation clusters and their impact on the innovation infrastructure are the theoretical basis of the research. The problem of influence of regional clustering to create a network of companies for maintenance of infrastructure, that offer and distribute their services on commercial basis, has been studied. Clustering of regions is accompanied by the spread of the influence of the growing number of clusters (innovation structures of the network type) on the national economy and its innovation infrastructure. A certain infrastructural environment is created around the hub and the core of a cluster - a number of companies specializing in innovative services that could commercially offer services not only to cluster firms, but also to all innovation active enterprises. Clustering of regions can serve as a basis for further self-organization and self-supporting for subsidiary companies under market mechanisms of management and transformation of innovation infrastructure of clusters into basic platform for innovation infrastructure of the country. The state, creating a favorable investment policy, regulates the boundary conditions of the activities for the subjects of innovation infrastructure, clusters that are self-organizing themselves, based on commercial considerations, under the market mechanisms, expanding their services to all regions, forming a coherent innovation infrastructure of the country.

Key words: innovative infrastructure, national innovation system, cluster, hub, network structure, self-organization, synergistic effect.

Одержано 04.04.2015 р.

УДК 330.341

Коваленко Ольга Володимирівна,

к.е.н., старший науковий співробітник,

заступник завідувача відділу економічних досліджень,

Інститут продовольчих ресурсів Національної академії аграрних наук України

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ПОБУДОВИ МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ

На основі узагальнення теоретичного доробку щодо інноваційних систем та концепцій інноваційного розвитку світових економік обґрунтовано передумови та доцільність побудови мезосередовища інноваційного розвитку продовольчого комплексу в Україні. Окреслено архітектуру, складові та умови можливого прискорення інноваційних процесів цієї сфери економіки. Зазначено, що прогрес у продовольчому комплексі завжди визначається революційними науково-технічними досягненнями суспільства. Мета статті – на основі узагальнення наукового доробку щодо інноваційних систем та концепцій інноваційного розвитку світових економік, обґрунтувати передумови та доцільність побудови мезосередовища інноваційного розвитку продовольчого комплексу в Україні, окреслити архітектуру, складові та умови можливого прискорення інноваційних процесів цієї сфери економіки. Встановлено, що незважаючи на низькі поточні макроекономічні показники впродовж останніх п'яти років спостерігаються інноваційні ривки в окремих галузях продовольчого комплексу. Серед них – олієжирова галузь, яка змінила свій статус з відсталой до бюджетоформуючої в економіці країни. Причиною її стрімкого розвитку є вдале поєднання взаємопов'язаних складових – науки, виробництва і бізнесу. Аргументовано, що гальмує інноваційний розвиток продовольчого комплексу недосконалість всієї його інноваційної системи. Виявлено причини гальмування інноваційних процесів.